

Neveléstudományi Doktori Iskola

Szakmai beszámoló – 2023

1. fejezet: A doktori iskola 2023. évi működésének bemutatása

1.1. A doktori iskola humánerőforrása

1.1.1. A doktori iskola vezetése (DI-vezető, DIT, adminisztráció)

A Neveléstudományi Doktori Iskola vezetője Prof. Dr. Zsolnai Anikó, aki 2020. november 23. óta tölti be ezt a tisztséget. PhD fokozatát 1998-ban, habilitációját 2008-ban szerezte, 2020 óta az MTA doktora. Témavezetői tevékenysége során eddig 9 doktorandusz hallgatóval dolgozott együtt, témavezetettjei közül 4-en már fokozatot is szereztek. Kutatási területe a szociális és érzelmi kompetencia fejlődése óvodás és kisiskolás korban, valamint a pedagógiai kötődések szerepe a szociális kompetencia fejlődésében. Összesen 176 tudományos közleménnyel rendelkezik, amelyekre összesen 961 független hivatkozás érkezett (Hirsch index: 16). A doktori iskola vezetése mellett a Kora Gyermekek Pedagógiája Program vezetője is egyben.

A doktori iskola vezetőjét a doktori iskola titkára, Dr. Horváth László, egyetemi adjunktus segíti a mindennapi operatív ügyek szervezésében. Az adminisztratív és szervezési feladatokban a Dékáni Hivatal alá tartozó Doktori Iskolák Titkársága szervezeti egységben dolgozó két ügyvivő szakértő működik közre, akik dedikáltan az NDI ügyeivel foglalkoznak. A Tanulmányi Hivatalon belül az Oktatásszervezési Irodában összesen négy fő dedikált tanulmányi ügyintéző foglalkozik a doktoranduszok ügyeivel.

A doktori iskola legfőbb döntéshozó szerve a Neveléstudományi Doktori Iskola Tanácsa (DIT), amely 15 főből áll (törzstagok, programvezetők). A DIT ülések között a doktori iskola vezetősége hoz operatív döntéseket az illetékességébe tartozó ügyekben. A doktori iskola vezetősége a doktori iskola vezetőjéből, titkárából, illetve a DIT által választott tagból áll. A szervezeti beágyazottság és kontinuitás érdekében tanácskozási joggal részt vesz az üléseken a doktori iskola korábbi vezetője, a Neveléstudományi Intézet vezetője, illetve egy fő munkatárs a Doktori Iskolák Titkárságáról. Ez a vezetési és adminisztrációs modell az elmúlt évek tapasztalatai alapján jól működik.

1.1.2. A doktori iskola törzstagjai köre

A Neveléstudományi Doktori Iskola törzstagjai¹ és emeritus törzstagjai² 2023 végén:

1. Dr. habil. Dorner Helga (habilitált egyetemi docens)
2. Dr. habil. Szivák Judit (habilitált egyetemi docens)³
3. Prof. Dr. Bernáth László (egyetemi tanár)
4. Prof. Dr. Fehérvári Anikó (egyetemi tanár) (törzstag 2023. november 6-tól)
5. Prof. Dr. Győri János (egyetemi tanár)
6. Prof. Dr. Halász Gábor (professor emeritus, az MTA doktora)
7. Prof. Dr. M. Nádasi Mária (törzstag emeritus)
8. Prof. Dr. Németh András (törzstag emeritus, MTA doktora)
9. Prof. Dr. Szabó Attila (egyetemi tanár, az MTA doktora)
10. Prof. Dr. Szabolcs Éva (professor emerita)
11. Prof. Dr. Zsolnai Anikó (egyetemi tanár, az MTA doktora)

1.1.3. A doktori iskola oktatói, témakiírói, témavezetői

Az Országos Doktori Tanács aktuális nyilvántartása szerint az NDI 185 oktatóval⁴, 75 témakiíróval⁵, és 92 témavezetővel⁶ rendelkezik.

Az NDI Minőségfejlesztési Szabályzata⁷ konkrét publikációs teljesítményindikátorokhoz rendeli, hogy ki lehet témavezető vagy társtémavezető a doktori iskolában. A társtémavezetői rendszert tudatosan a témavezetői munka fejlesztésére, illetve az interdiszciplináris együttműködésben rejlő lehetőségek kiaknázására használjuk. A témavezetői és társtémavezetői listát rendszeresen felülvizsgáljuk, és az elvárásokat nem teljesítőkkel való együttműködés felfüggesztését a DIT elé tárjuk szavazásra.

A 2023-as évben 8 új témavezető felterjesztését fogadta el a DIT.

¹ Forrás: <https://doktori.hu/index.php?menuid=189&lang=HU&tip=TT&diID=52>

² Forrás: <https://doktori.hu/index.php?menuid=189&lang=HU&tip=TE&diID=52>

³ Dr. habil. Szivák Judit 2024 február végén elhunyt.

⁴ A teljes lista elérhető: <https://doktori.hu/index.php?menuid=189&lang=HU&tip=O&diID=52>

⁵ A teljes lista elérhető: <https://doktori.hu/index.php?menuid=189&lang=HU&tip=TK&diID=52>

⁶ A teljes lista elérhető: <https://doktori.hu/index.php?menuid=189&lang=HU&tip=TV&diID=52>

⁷ Elérhető:

https://www.ppk.elte.hu/dstore/document/210/NDI_min%C5%91s%C3%A9gbiztos%C3%ADt%C3%A1si%20szab%C3%A1lyzat_2019.pdf

1.2. A doktori iskola szakmai tevékenysége

1.2.1. A doktori iskolai képzés tartalmát, felépítését, képzési tervét érintő változások

A doktori képzés alapozó- és programspecifikus modulokra tagolódik. A 2022-ben elfogadott, 2023. szeptemberében induló új programunk (Kultúra, Sokféleség és Oktatás Program, angolul: Culture, Diversity, and Education) Prof. Dr. Győri János egyetemi tanár vezetésével sikeresen elindult. A 2023-as felvételi eljárásban 4 magyar és 2 külföldi hallgató került felvételre a programba.

A 2023-as évben több program vezetésében is változások következtek be (vagy készítettünk elő, amelyek 2024. januártól érvényesek). A Gyógypedagógiai Program vezetését 2023 szeptembertől Prof. Dr. Marton Klára helyett Dr. habil. Perlusz Andrea vette át. A 2023-as őszi félévben az átadás-átvétel során előkészítettük és 2024 januárjától érvénybe léptettük az Elméleti-Történeti Program (Prof. Dr. Németh András helyett Dr. habil. Garai Imre) és a Pedagógusképzési és Felsőoktatáskutató Program (Prof. Dr. Halász Gábor helyett Dr. habil. Kopp Erika) vezetőváltását. A programokat átvevő kollégák régóta az adott programok aktív témavezetői, szorosan nyomon követték a programok fejlődését és az utóbbi hónapokban aktívan bevonódtak a programok ügyeinek intézésébe (tanácskozási joggal a DIT üléseken is részt vettek), ezzel is megkönnyítve az átadás-átvétel folyamatát.

A 2023-as év végén az alábbi struktúrában működnek az alapozó és programspecializációs modulok:

Alapozó modulok

- a) Elméleti alapozó programmodul (magyar, angol) – Prof. Dr. Németh András, professor emeritus
- b) Kutatásmódszertani programmodul (magyar, angol) – Prof. Dr. Fehérvári Anikó, egyetemi tanár

Programspecializációs modulok

- a) Andragógia Program (magyar, angol) – Dr. Dorner Helga, habilitált egyetemi docens
- b) Elméleti-történeti Pedagógia Program (magyar, angol) – Dr. habil. Garai Imre, egyetemi docens
- c) Gyógypedagógia Program (magyar, angol) – Dr. habil. Perlusz Andrea, főiskolai tanár
- d) Kora Gyermekek Pedagógiája Program (magyar, angol) – Prof. Dr. Zsolnai Anikó, egyetemi tanár

- e) Kultúra, Sokféleség és Oktatás Program (magyar, angol) – Prof. Dr. Győri János, egyetemi tanár
- f) Pedagógusképzési és Felsőoktatáskutató Program (EDITE) (angol) – Dr. habil. Kopp Erika, egyetemi docens
- g) Sport és Egészségnevelés Program (magyar, angol) – Prof. Dr. Szabó Attila, egyetemi tanár
- h) Tanulás, Tanítás és Szaktárgyi Pedagógiák Program (magyar, angol) – Dr. habil. Szivák Judit, habilitált egyetemi docens⁸

1.2.2. A felvételi eljárás tapasztalatai

A 2023-as időszakban a magyar felvételi eljárás keretében összesen 45 felvételiző jelentkezett. A felvételi folyamatok végén a felvételi bizottságok 35 főt jelöltek felvételre, ebből 32 főt ösztöndíjas, 3 főt önköltséges helyre. A PPDT döntése alapján végül a 45 jelentkezőből mind a 35 javasolt felvételizőt felvettük, 10 fő került elutasításra.

Az angol nyelvű felvételi eljárás keretében (SH, SCYP, Diaspora) 34 főt felvételiztettünk. Ebből 24 főt javasoltunk felvételre. Angol nyelvű önköltséges képzésre 5 fő jelentkezett, mindegyiküket felvettük.

A felvételi tapasztalatokat a bizottságok a 2023-as nyári DIT ülés keretében megosztották egymással. A doktori iskola terv szerint ösztönzi a különböző programok közös felvételiztetését. Ehhez kapcsolódik az a változtatás is, hogy minél jobban erősítsük a témavezetők/témakiírások programokhoz, esetlegesen programszintű kutatási tervhez való kapcsolódását és minőségbiztosítását. Új eljárást vezettünk be, amelynek keretében a témameghirdetéseket a témavezetőknek előzetesen egyeztetnie kell az adott program vezetőjével és a programhoz való kapcsolódást meg kell jelölni a témameghirdetéseket összegyűjtő kérdőívben. Az egyes programokhoz kapcsolódó témameghirdetési javaslatokat a Doktori Iskolák Titkársága visszaküldi a programvezetőknek jóváhagyásra, ami csak ezután kerül meghirdetésre a doktori.hu felületen. Ehhez igazítottuk és vezettük be a magyar felvételi eljárásban is a témavezetői befogadó nyilatkozatot, amelyen a jelentkezőknek meg kell jelölniük, hogy a témavezető melyik témájára, illetve milyen programra jelentkeznek. A jelentkező kutatási tervét a témavezetőnek a befogadó nyilatkozat kiadása előtt egyeztetnie kell a programvezetőről, hogy az befogadható-e, a doktori iskola, illetve a program tudja-e megfelelő mértékben támogatni a kutatás megvalósítását. A következő felvételi eljárástól a doktori.hu témameghirdetések leírásában is feltüntetjük, hogy az adott téma mely programokhoz kapcsolódik.

⁸ Dr. habil. Szivák Judit halála miatt 2024. márciusától Dr. habil. Lénárd Sándor veszi át a program vezetését.

Az egyetemi szabályozás változásaival összhangban 2023-ban fogadta el a PPDT a nyelvi követelményekre vonatkozó változtatást. Ezek alapján a következő felvételi eljárásban bemeneti feltételként középfokú komplex angol nyelvvizsgát (vagy ezzel egyenértékű dokumentumot) kérünk, míg a kimeneti követelmények szempontjából a fokozatszerzési eljáráshoz szükséges angol nyelvű publikációval mérjük a magas szintű szakmai angolnyelv tudást.

A 2023-as felvételi során általános tapasztalatunk volt a Stipendium Hungaricum program keretében lebonyolított felvételi eljárás során, hogy a Tempus által megvalósított folyamat rendkívül szűk keresztmetszetet szab a felvételi eljárás lebonyolítására, hiszen mire minden ellenőrzésen átesnek az anyagok, a belső egyetemi hivatalokon is átmennek az adatok, megszervezésre kerülnek a bizottságok, az több hetet vesz igénybe. A döntés után pedig szintén a belső folyamataink alapján a DIT és a PPDT döntése is szükséges a felvételre javasoltak listájának elfogadásához. A felvételeket gyakorlatilag március 30. és április 14. között kellett lebonyolítani. Javasoljuk ELTE szinten összegezni a folyamattal kapcsolatos tapasztalatokat és közös álláspontot képviselve tárgyalni a Tempusszal a folyamat racionalizálása érdekében.

Továbbá nehézséget jelent a számos felületen kommunikált felvételi információ, ezek hozzáférhetősége/szerkeszthetősége. Többször találkoztunk azzal, hogy eltérő információk voltak fent a különböző felületeken és kérésünk ellenére az adott időszakban már nem kerültek javításra (vagy nem megfelelő időben).

1.2.3. A komplex vizsgák tapasztalatai

A 2023. évben 27 fő jelentkezett komplex vizsgára: 23 fő a tavaszi félévben és 4 fő az őszi félévben. A jelentkezők közül 1 fő a tavaszi félévben utólagos passziválási kérvényt adott be, 1 fő pedig a téli vizsgaidőszakban nem teljesítette a komplex vizsgát, az utóvizsgán pedig nem jelent meg. A fennmaradó 25 fő sikeresen teljesítette a komplex vizsgát⁹.

A komplex vizsgák tapasztalatai során a DIT elindította a kutatási tervek külső opponenciájára vonatkozó eljárás felülvizsgálatát. A felmerülő aggályok ezek minőségére, az ezzel járó adminisztratív terhelésre vonatkoztak, míg a pozitívumok keretében a több szempontból származó visszajelzést, a külső minőségbiztosítást emeltük ki. A DIT felkérésére a DÖK külön becsatornáztatta a hallgatói visszajelzéseket ezen a téren. A kérdés még nem zárult le, tovább folytatjuk ennek az elemnek a vizsgálatát.

⁹ Forrás: Tanulmányi Hivatal adatszolgáltatása

1.2.4. Doktoranduszi teljesítmény

A 2023-as évben 20 magyar és 9 külföldi hallgató műhelyvitája zajlott le sikeresen. Ugyanebben az időszakban 15 magyar és 7 külföldi hallgató védése valósult meg. Ebből 17 fő summa cum laude, 4 fő cum laude, 1 fő pedig rite minősítést ért el.

A 2023-as év végén a doktori iskolánk felkérést kapott, hogy mutassa be a nemzetköziesítésre vonatkozó tapasztalatait a Stipendium Hungaricum programra vonatkozóan egy összegyetemi rendezvényen. A prezentációt doktori iskolánk titkára, Dr. Horváth László tartotta. Erre készülve, illetve a minőségfejlesztési folyamatok átgondolása kapcsán áttekintettük a 2016 óta felvételt nyert SH hallgatók életútját és kockázatelemzési logikával vizsgáltuk az előrehaladásukat. Az elemzés általános tapasztalata, hogy bár sok és részletes információ áll rendelkezésre a hallgatók előrehaladásáról, teljesítéséről, ezek kinyerése, illetve döntéselőkészítő szempontból hasznos formába öntése jelentős munkát igényel. Önmagában a rendelkezésre álló adatok nem alkalmasak arra, hogy megfelelő döntéseket hozzunk, hiszen szinte minden esetben egyéni szinten tudjuk értelmezni az adatokat (pl. lemorzsolódás megítélése, háttérben lévő okok feltárása, előrehaladás megítélése). Az adatok összesítése alapján 2016 óta 103 hallgató iratkozott be angol nyelvű képzéseinkre (36 országból, az évek során az országok száma bővült), amelyből az első kohorszok esetén már 7 fő sikeresen fokozatot szerzett. Fontos tapasztalatokat fogalmaztunk meg a nemzetköziesedés kapcsán, amelyek támogatni fogják, hogy a jövőben tudatosabban gondolkozzunk a nemzetközi hallgatóink támogatásáról. A tapasztalatok alapján hasonló kockázatelemzést fogunk megnézni a magyar hallgatók esetén is 2024 elején.

1.3. A doktori iskola infrastruktúrája

1.3.1. Az oktatás, tanulás, kutatás céljára szolgáló helyiségek, eszközök

Az NDI elsősorban az egyetem és a doktori képzéshez kapcsolódó karok infrastruktúrájára épít. A Pedagógiai és Pszichológiai Kar Kazinczy utcai épületében két oktatói szobát is elkülönítettünk a doktorandusz hallgatók számára, ahol több munkaállomást, nyomtatási lehetőséget is biztosítunk a számukra. E lehetőségek ugyan nem teljesen elégitik ki az igényeket, viszont a jelenlegi épületfeltételek mellett a lehetőségek teljes kihasználását jelentik.

1.3.2. Könyvtár, szakirodalom, informatikai rendszerek

Az Egyetemi Könyvtár és a kari könyvtári egységek a doktorandusz hallgatók rendelkezésére is állnak, az alap- és mesterképzésben résztvevő hallgatóktól eltérően ők hosszabb időre is kölcsönözhetnek könyveket. A könyvtári hálózat kiterjedt hozzáférést biztosít a releváns nemzetközi adatbázisokhoz, ezek otthoni elérése is biztosított. A könyvtári állomány az Új Nemzeti Kiválóság Program

keretében elnyert pályázatok, illetve a kari bővítési folyamatok nyomán folyamatosan kiegészül a kurrens szakirodalmi forrásokkal, közvetlenül a doktori hallgatók igényei alapján.

A munkatársak számára elérhető lehetőségek a doktoranduszok számára is elérhetők (pl. Qualtrics rendszer, SPSS igénylés stb.).

1.4. A doktori iskola kapcsolatrendszere

1.4.1. Hazai és nemzetközi együttműködések, tudományos kapcsolatok, nemzetköziesítés

A doktori programok saját szakmai műhelyeik keretében intenzív nemzetközi kapcsolatokat ápolnak, amelynek keretében vendégoktatás, kutatási együttműködés, műhelyek és egyéb szakmai programok szervezése valósul meg.

A doktori iskola aktívan közreműködött a központi nemzetközi osztály által koordinált egyeztetésekben a doktoranduszi mobilitás ösztönzése, illetve új doktoranduszi mobilitási formák megvalósításának elterjesztése tekintetében.

Elterjedő gyakorlat, hogy külföldi partnereket vonunk be a doktori iskola folyamataiba (pl. komplex vizsga, védési bizottság külső tagja, bírálója), illetve vendégoktatók által tartott kurzusokat hirdetünk a kötelezően vagy szabadon választható tárgyait körében.

2. fejezet: A doktori iskola 2023. évi működésének értékelése

2.1. A doktori iskolai képzés szabályzati háttere

Az NDI a hatályos jogszabályok és intézményi szabályok mentén végzi a munkáját. Ebben segítséget nyújtanak a kar Dékáni Hivatal munkatársai.

A szabályzataink elérhetők a doktori iskola honlapján magyar¹⁰ és angol¹¹ nyelven egyaránt.

A 2022-ben megkezdett felülvizsgálati folyamat eredményeként előállítottunk egy részletes listát a szabályzati módosításokról. Ennek belső, DIT általi megvitatása megtörtént, folytatásként a kari hivatalokkal való egyeztetés, szabályzatharmonizáció következik, illetve a kari doktori szabályzatot érintő ügyek egyeztetése a Pszichológiai Doktori Iskolával.

¹⁰ Elérhető: <https://www.ppk.elte.hu/nevtudphd/szabalyzatok>

¹¹ Elérhető: <https://www.ppk.elte.hu/en/eduscience/regulations>

A DIT megvitatott egy új, jelentősebb módosítást, egy újítás bevezetését is. Ez egy új disszertációs forma bevezetése, amely jó gyakorlatként a PDI esetében már működik. A felmerülő lehetőségek nyomán, illetve a publikációs teljesítmény ösztönzésére javaslatot terjesztettünk a DIT elé, hogy portfólió-típusú, megjelent tudományos közleményekből álló disszertációt is elfogadjunk a fokozatszerzési eljárás keretében. Ehhez szigorúbb feltételeket szabtuk meg, amellyel vélhetően a doktori hallgatók kisebb számban fognak élni. Az elfogadott javaslat értelmében ehhez a disszertáció típushoz legalább 4 db elsőszerzős D1-es vagy Q1-es besorolású folyóiratban megjelent tudományos közlemény szükséges.

2.2. A doktori iskola minőségbiztosítási politikája

Az NDI részletes minőségfejlesztési szabályzattal rendelkezik, amely elérhető a doktori iskola honlapján¹². A 2022-es évben megkezdődött a minőségfejlesztési szabályzat felülvizsgálata, annak érdekében, hogy az egyetemi, kari és NDI szintű folyamatok megfelelően összehangolásra kerüljenek. Jelentős változás, hogy először tanácskozási, majd teljes jogú tagként a doktori iskola titkára tagja lett a kari Minőségirányítási Bizottságnak. A különböző, doktori iskolákra vonatkozó jelentések összehangolása érdekében, a redundanciák elkerülése fontos szempontként jelent meg, így átgondolásra került a különböző szempontrendszerek összehangolása (MAB akkreditációs önértékelés, EDT éves beszámoló, saját kari/doktori iskola önértékelési folyamata). Azonosítottuk a minőségbiztosítás területén fejlesztendő vagy kialakítandó alrendszereket (pl. oktatói, témavezetői szűrés, képzési program felülvizsgálata stb.) és elkezdtek ezek kidolgozását, átgondolását, amely áthúzódik a 2024-es évre is.

2.3. Minőségbiztosítási feladatok, elért minőségcélok

A 2021-es év során lezajlott a doktori iskola akkreditációja, amelynek eredményeként az NDI 5 évre, monitoring eljárás nélkül megkapta az akkreditációt. Az akkreditációs jelentés elérhető a MAB honlapjáról¹³. A jelentésben megfogalmazott fejlesztendő területeket a vezetőségi és DIT üléseken megvitattuk, a javaslatok mentén a következők megvalósítását tűztük ki célul, amelyekben az alábbi előrelépéseket tettük a 2023-as évben.

- **törzstagok körének bővítése, utánpótlás-nevelés átgondolása:** a törzstagi állomány 1 fővel bővült

¹² Elérhető:

https://www.ppk.elte.hu/dstore/document/210/NDI_min%C5%91s%C3%A9gbiztos%C3%ADt%C3%A1si%20szab%C3%A1lyzat_2019.pdf

¹³ Elérhető: https://www.mab.hu/wp-content/uploads/ELTE-D16_Jelent%C3%A9s.pdf

- **ELTE, a Kar és az NDI minőségpolitikájának összehangolása:** folytatódik a munka a kari Minőségirányítási Bizottsággal az egyetemi minőségcélok teljesítése, illetve az NDI minőségfejlesztési politikájának átgondolása kapcsán. A doktori iskola titkára tagja lett a kari Minőségirányítási Bizottságnak.
- **az NDI működéséhez releváns adatfelvételek tudatosabb felhasználása:** a hallgatói lemorzsolódás és előrehaladás nyomonkövetésére és kockázatelemzésre megvizsgáltuk a tanulmányi rendszerből elérhető adatok felhasználhatóságát.
- **szabályzatok, tájékoztatások és felületek frissítése, aktualizálása, kiegészítése a javaslatok mentén:** folytatódik a szabályzatmódosítások egyeztetése, a kari szintű közös kérdések átgondolása.
- **(nemzetközi) hallgatói mobilitás előmozdítása, ösztönzése:** a minőségfejlesztési folyamatok átgondolása során a 2023-as év végén részletesen átgondoltuk és összegeztük a nemzetköziesedésre vonatkozó tapasztalatokat, amelyek visszaforgathatók a hallgatói mobilitás támogatására is.